

NORMAAL FUNKTIONEEL HEIL

Een bijdrage tot de argumentatietheorie

Waarschijnlijk wek ik de indruk dat het er mij in de eerste plaats om gaat aan te tonen dat het streven naar "normaal functioneel" moedertaalonderwijs anti-redelijk is en verwerpelijk, en dat ik er pas in tweede instantie op uit ben een bijdrage te leveren aan de argumentatietheorie. Die indruk is juist.

Daarom is er een extra rechtvaardiging nodig voor het feit dat ik dit betoog plaats in het congressthema *argumentatietheorie*. Die rechtvaardiging luidt als volgt.

Ik bevind me in de klassieke-retorica-situatie van het geestelijk tweegevecht, op de omslag van het handboek *Argumentatietheorie* zo treffend uitgebeeld als een onbeslist handgemeen. Dat de vechtenden twee zo te zien wereldvreemde heren zijn vind ik geen slecht teken.

Het komt me voor dat de argumentatietheorievorming gebaat is met de hier volgende natuurgetrouwe presentatie en analyse van de standpunten die het verloop van het gevecht waarin ik gewikkeld ben markeren. De eerste vraag die zich daarbij voordoet is: Wie is mijn tegenstander? Vooralsnog lijkt hij anoniem te zijn, en schimmig; waarschijnlijk is er sprake van meer dan één tegenstander, een contourenloze groepering van mij onbekende personen. Toch heb ik wel een beeld: Als ik ze in één man moest symboliseren zou ik zeggen: een keizer, in z'n onderbroek, maar zichzelf met zo veel kracht wijsmakend een mooi gewaad te dragen dat hij het gelooft. Een beklagenswaardige dus, deze tegenstander, en nogal zwak. Toch is het niet gemakkelijk vechten tegen hem. Een waan ontmaskeren met argumenten is een hele opgave, maar iemand van een waan bevrijden is nog veel moeilijker.

Voorlopig houd ik mij - geheel in overeenstemming met de regels van de argumentatietheorie - niet bezig met personen, maar met uitspraken en meningen. De mening van mijn keizerlijke tegenstander luidt: "Normaal functioneel moedertaalonderwijs is goed." De mijne: "Normaal functioneel moedertaalonderwijs is verkeerd." Dat is dus heel

eenvoudig. Zoals de mode voorschrijft kort ik hierna "normaal functioneel moedertaalonderwijs" af tot NF. Ik zal het volgende laten zien:

1. NF-voorstanders doen anti-redelijke uitspraken. Dat wil zeggen: Hun uitingen voldoen zelden aan de elementaire redelijkheidseisen van de argumentatietheorie, terwijl in tenminste één hunner beweringen die eisen expliciet worden verworpen.

2. Aan de NF-pleidooien ligt een ideologische tendens ten grondslag die vernietigend is voor de individuele ontplooiing van de leerlingen die aan NF-onderwijs worden toevertrouwd.

Het materiaal waarop ik me beroep is een voorzover ik kan nagaan in chronologische volgorde bijeengebrachte hoeveelheid fotocopies van teksten, afkomstig uit één monografie en enkele artikelen, maar voor het merendeel uit interne geschriften zoals brieven, nota's en notulen, alle tezamen aangekondigd als "dokumenten en fragmenten rond het gevleugeld begrip "normaal functioneel", (..) dat een goed gehalte kan geven aan ons denken over onderwijs, als het begrip diep genoeg wordt aangezet" aldus de titelpagina van de genoemde verzameling¹. Wat mij betreft is die opzet geslaagd: het gehalte van mijn denken over onderwijs is aanzienlijk verbeterd. Ik heb, aan de hand van de aangekondigde "dokumenten en fragmenten" de nodige duidelijkheid verkregen omtrent het begrip "normaal functioneel" en de wijze waarop de voorstanders ervan het gebruiken, ik sluit zelfs niet uit dat ik het begrip diep genoeg heb aangezet.

Mijn werkwijze is als volgt. Ik ga uit van twee premissen: 1e. Het materiaal vormt in de ogen van voorstanders van NF een krachtige ondersteuning van hun mening 'NF is goed'. 2e. De *inleiding* tot de verzameling, afkomstig van een universitaire "Afdeling Vakdidaktiek van het Nederlands" is representatief voor de denkbeelden van de voorstanders van NF.

Die denkbeelden komen uiteraard aan de oppervlakte bij zorgvuldige bestudering van de door hen aan het begrip NF toegekende eigenschappen; ik wend mij dus tot hun expliciete kwalificaties van dat begrip. Ik toets deze op hun waarheids- en redelijkheidsgehalte.

Er is, zoals ik al zei, één NF uitspraak waarin expliciet het redelijkheidsideaal wordt afgewezen, en vanzelfsprekend besteed ik daar afzonderlijk aandacht aan. Vervolgens ga ik op zoek naar datgene wat, nu het niet de redelijkheid blijkt te zijn, dan het doel van NF-voorstanders is. Ook wil ik zo veel mogelijk te weten komen omtrent de identiteit van mijn tegenstanders. Tot nog toe immers beschik ik slechts over - een hoewel klassiek, toch niet geheel volledig beeld - een ontklede keizer. Die is bovendien anoniem. Daarom ga ik na of het materiaal me confronteert met concrete personen die mijn tegenstander zijn, en met aanwijzingen waarom ze dat zijn.

Tenslotte zal ik zo duidelijk mogelijk mijn standpunt tegenover NF formuleren, door me te verdiepen in de vraag: Is er sprake van een puur zakelijk, een laat ik zeggen *waardevrij* meningsverschil (voorzover dat bestaat) tussen NF-voorstanders en mij, en zo niet, om welke waarden gaat het dan?

Volgens de *Inleiding*, die drie niet genummerde pagina's beslaat, is NF een *term* en een *begrip*, twee aanduidingen die door elkaar gehanteerd worden, dus niet van elkaar onderscheiden. "De term", zo zeggen de schrijvers, "bestaat zelf alleen maar uit leegte". Deze opmerking is zo kras, dat ze vervolgens wat wordt afgezwakt; de term, zo heet het dan, is "vaag" en "behoeft invulling". Aan het slot van de *Inleiding* spreekt men van "een ingeslagen term", waardoor ik even het spoor bijster raakte, ik dacht eerst aan een ingeslagen weg en toen aan een ingeslagen schedel, al dan niet leeg, maar begreep daarna gelukkig dat de term op intransitieve wijze (grammatici, opgelet!) is ingeslagen, zoals een goed idee ook wel eens inslaat, oftewel met enthousiasme wordt begroet. Hier beving mij enige verbazing. Een lege term die geestdrift wekt? Hoe kan dat? Is het de leegte zelf die zo aanspreekt? Hoewel dat op zichzelf niet uitgesloten is, kan dat hier toch niet het geval zijn. Want - en nu gaat het om een technisch argumentatieve, maar tegelijk zeer substantiële kwestie - de *presuppositie* dat de term "normaal funktioneel" leeg is, is onwaar.

"Normaal funktioneel" is een combinatie van twee woorden van de natuurlijke taal het Nederlands, en is uit dien hoofde allerm minst leeg. "Funktioneel" betekent: direct-nuttig; niet uitsluitend voor de schoonheid, het plezier, of om zichzelf wil of voor een verheven ideaal, maar beantwoordend aan een bekend en praktisch gebruiksdoel. "Normaal" betekent: Overeenstemmend met de norm, het gemiddelde, of datgene wat het vaakst voorkomt. De term betreft al het niet-zeldzame, het onopvallende, het doodgewone, kortom precies datgene wat aan geestdrift geen enkele boodschap heeft. Op welke wijze er met de term "normaal" in de NF-gedachtengang gemanipuleerd wordt, vindt men uiteengezet in de volgende volzin van de *Inleiding*: "Het woord 'normaal' ligt negatief vast in de NF-verbinding". Wat een bedwelmende wijze van uitdrukken. Het lijkt wel een scheikundige formule! Daarom is het goed dat er een uitleg volgt. Blijkens die uitleg behelst

de term "normaal" niets anders dan het voorschrift om voor al iets NIET te doen; wat er dan met zoveel woorden NIET mag is: "vastgestelde stof behandelen, laten leren, er proefwerk over geven en daarvoor cijfers toekennen", en waarom mag dat niet? Omdat het "in het onderwijs dodelijk gebruikelijk is geworden". Oftewel 'doodgewoon' is het tegengestelde van 'dodelijk gebruikelijk'. Zo op het oog lijkt het of we hier met een zuivere contradictie te doen hebben. Maar het is, naar mij met goede argumenten werd verzekerd², de bedoeling (hoewel dat in de *Inleiding* nergens uit blijkt), *alles wat in het onderwijs gebruikelijk is*, als dodelijk te bestempelen, en *alles wat buiten het onderwijs doodgewoon is* tot een strakke leidraad voor het onderwijs te verklaren. Toch blijft er een suggestie van tegenstrijdigheid bestaan, die ook de vacdidaktisatie niet ontgaan is. Niet voor niets immers plaatsen zij een vraagteken achter de beide leden van hun ingeslagen term op het omslag en op de titelpagina van hun verzameling: *Normaal? Funktioneel?* Misschien is dus wat zij voorstaan wel helemaal niet normaal, en zelfs niet funktioneel. Het begrip NF krijgt hierdoor iets ongelukkigs, iets vervreemdends ook, en het wordt er niet begrijpelijker op wanneer we bij een passage zijn aangeland die een explicatie van NF schijnt aan te kondigen, maar bij nader inzien slechts valse beedspraak bevat. Die passage vertelt ons dat "de grondlegger van de term met een enkelvoudig etiket een tweevoudige lading aanduidde". De schrijvers zien voorbij aan het simpele feit dat het "etiket" dat naar hun eigen zeggen "alleen maar uit leegte bestaat" nu juist niet enkelvoudig is, maar een "verbinding" zoals zij het zelf noemen, van twee kwalificaties. Heel eigenaardig is trouwens dat zij spreken van "de grondlegger" van "een term die zelf alleen maar uit leegte bestaat". Afgezien van het feit dat de noties "grondlegger" en "leegte" moeilijk verenigbaar zijn, is een *grondlegger van leegte* een zo treffende karikatuur van een wetenschappelijk onderzoeker dat Prof. Dr. Steven ten Brinke er vast geen prijs op stelt.

Alle inconsistenties en missers getuigen van een opmerkelijke minachting voor de redelijkheid. Deze gemoedsgesteldheid wordt volledig manifest als de inleiders een poging doen een waarde-oordeel te geven over de omstandigheid dat genoemde "grondlegger" een "tweevoudige lading" verbergt onder "een enkelvoudig etiket". Over deze inmiddels geheel obscuur geworden handeling melden zij namelijk: "Wij vinden het niet zo belangrijk of dat (namelijk het "met een enkelvoudig etiket aanduiden van een tweevoudige lading" FBSD) logisch en semantisch in de haak is."

Dit is de enige duidelijke zin in de gehele *Inleiding*. Er is mee aangegeven dat de NF-voorstanders zich verre distantieren van de idealen van argumentatietheoretici, wier streven naar redelijkheid immers uitspraken beoogt die logisch en semantisch in de haak zijn.

Als dan de redelijkheid *er* expliciet *niet toe doet*, welke andere waarden tellen dan - impliciet of expliciet - voor de voorstanders van NF? Er doen zich slechts twee mogelijkheden voor. Of hun ideaal is de totale chaos, of hun belangrijkste waarde ligt in een - eveneens buiten de redelijkheid vallend - blind nagejaagd doel dat zich slechts in termen van goed of kwaad laat karakteriseren. Dat het hun om de totale chaos te doen zou zijn wordt regelrecht weersproken door hun

voorschrift van wat er Niet mag. Als er één voorbeeld is van Orde dan is het wel het uitdrukkelijk Verbod.

Waar in de *Inleiding* valt er iets te bespeuren van de enig overgebleven andere mogelijkheid, die van een blind nagejaagd doel? Wel, daarover laat de *Inleiding* ons niet in het onzekere. Met zo veel woorden spreekt men van "de greep naar de macht" en aan zo'n greep ligt altijd een verzwegen of uitgesproken ethisch beginsel ten grondslag. De "machts"-uitspraken luiden als volgt.

"Die liefde (tot de term NF; FSBD) dreef 'Utrecht' (waarschijnlijk de leden van de afdelingen vakdidactiek en taalbeheersing van de aldaar gevestigde universiteit; FSBD) er toe, een poging te wagen om zijn terminologische dierbaarheid (...) landelijk te verbreiden. Brieven laten het zien. Andere brieven en documenten tonen het verzet dat werd opgeroepen door de *greep naar de macht*". (curs. v. mij. FSBD)

Na een regel wit vervolgen de inleiders:

"De machtsstrijd kunnen we gevoelig overlaten aan belangengroepen. De gebruikers van deze bundeling geven wij *daarentegen* graag een middel in handen om het eigen denken over onderwijs te verhelderen en aan te scherpen". (curs. v. mij. FSBD.)

Daar het hier om ondoorzichtige en bedriegelijke mededelingen gaat, moeten we extra goed opletten willen we enige klaarheid kunnen verschaffen omtrent het ter kennis gebrachte machtsstreven van de voorstanders van NF. Het troebele in hun hier aangehaalde uitingen wordt veroorzaakt door de expliciet opgeroepen tegenstelling (*daarentegen*) tussen enerzijds 'belangengroepen' en anderzijds "gebruikers van deze bundeling", terwijl de beweringen zelf die tegenstelling onmiddellijk opheffen: Zodra we beseffen dat zich onder de "gebruikers" zeer vele leden van één of meer "belangengroepen" bevinden verdwijnt de tegenstelling in het niets, terwijl het stellige 'daarentegen' geheel zichtbaar hangen blijft. Trouwens, de inleiders vertellen niet welke belangengroepen zij op het oog hebben, en wie er naar hun idee tot de "gebruikers" behoren is al evenmin helemaal bekend.

In elk geval zijn daaronder vrijwel alle voorstanders van NF, dat staat tenminste vast. Het is namelijk vanzelfsprekend de bedoeling dat deze NF-voorstanders een middel in handen krijgen om het eigen denken over onderwijs te verhelderen en aan te scherpen en dat dat middel een wapen (liefst een scherp) is in de gesignaleerde machtsstrijd. En volgens de inleiders behoren ze daarmee automatisch tot 'belangengroepen'.

Aangezien ook ik als gebruiker dankbaar het aangeboden "middel" te baat heb genomen om het (mijn) eigen denken over onderwijs te verhelderen en aan te scherpen, maar niettemin een tegenstander van NF ben, behoor ik in de ogen van de inleiders al even automatisch tot een belangengroep, en waarschijnlijk één die tegengesteld is aan die van de voorstanders. Hoe mistig hun formuleringen ook zijn, dáároveer bestaat nu tenminste geen twijfel meer. Des te verraderlijker wordt daarmee de implicatie dat de deels anonieme 'we', voorstanders van NF, *zich zelf niet in de machtsstrijd zouden begeven*. Zij "kunnen de machtsstrijd overlaten aan anderen" zeggen ze immers. Dit nu is een ernstig misverstand. Zij nemen niet alleen deel aan die strijd, maar één van hun strijdmethoden is net doen of ze niet meedoen,

waardoor ze zich rangschikken onder het prototype 'stille', oftewel 'verrader'.

Deze tactiek is in zoverre effectief, dat ik nu hoe langer hoe nieuwsgieriger ben geworden naar de identiteit van de personen die deel uitmaken van een belangengroep die uit voorstanders van NF bestaat, een greep naar de macht heeft gedaan en thans in het daaruit voortkomende gevecht om die macht gewikkeld is, en er zich op toelegt te zorgen dat niemand dat merkt.

Gelukkig bevat *Normaal? Funktioneel?* de nodige namen, en zoals gezegd zijn die welke de *Inleiding* ons verschaft het meest van belang. De genoemde inleiders zelf zijn Sjef Klinckenberg, Frans Peeters en Piet Hein van de Ven. Zoals voortdurend uit hun tekst is gebleken hebben zij een onmiskenbare hang naar mystificatie, welke voorkeur ook valt te constateren in het onderaan de *Inleiding* opgegeven adres. Dat bevat, naast de gebruikelijke postcode- en telefoonnummers, wel enkele duistere cijferaanduidingen, maar niet de toch zo eenvoudige naam van de Wetenschappelijke Instelling waar zij gevestigd zijn: *De Katholieke Universiteit*.

Daar zij, in overeenstemming met deze omissie, een proza schrijven dat, zoals ik heb aangetoond, ongekend versluisend, inconsistent en dus misleidend is, valt het mij niet moeilijk hen te beschouwen als tegenstanders wier strijdmethode bestaat in het wekken van de suggestie dat ze niet strijden.

Van de voorvechters in die strijd noemen de inleiders drie namen, in deze volgorde: Ten Brinke, Zwitserlood en Bonset. Mijn grootste zorg is nu, na te gaan tot welke belangengroepen deze drie behoren, wat de argumenten zijn waarmee zij NF bepleiten en in hoeverre zij zich niet alleen als voorstanders van NF, maar tevens als tegenstanders van mij presenteren.

Wat de belangengroepen betreft, geldt het volgende. Volgens de overduidelijke indelingen van onze klassematschap-pij behoren zij en ik tot de bevoorrechte klasse van de academische docenten. Dus wat dat betreft lijkt het wel of wij elkaars tegenstanders niet kunnen zijn. Van die docenten hebben de eerste twee genoemden zich - althans voor zover uit *Normaal? Funktioneel?* blijkt - nooit met zoveel woorden tegen mij of mijn denkbeelden gekeerd. Wel heb ik uitgesproken bezwaren tegen de hunne. Van Ten Brinke vind ik bijvoorbeeld dat hij de problematiek van het moedertaalonderwijs ontoelaatbaar versimpelt. Hij schrijft echter leesbaar en zijn *Complete Mothertongue Curriculum* is, afgezien van de Compleetheidsfictie, in mijn ogen zeker niet Totaal Verwerpelijk.³

Mijn probleem met de geschriften van Zwitserlood is dat ik ze niet kan lezen, daar ze bestaan uit een brij van pseudo-wetenschappelijke uitdrukkingen, nauw verwant aan het hier vóór genoemde "negatief vastliggen in de NF-verbinding". De continu opduikende dimensies, de schalen, de al of niet legitieme positie, het geldingsbereik en de horizontale actieradius verduisteren het blikveld van elke onbevangen lezer. Zulk jargon is abnormaal functioneel, opium voor het volk, een gevaar voor de gezondheid.

De schaarse en weinig omvattende schrifturen van Bonset, de laatstgenoemde van de drie, lijden aan een veel grover

versimpeling dan die van Ten Brinke, maar bevatten geen pseudo-exacte termen, zijn wel te lezen, en verschaffen heel wat "helderheid over moedertaaldidactiek"; zij doen dat zelfs meer dan enige andere tekst in de zo poëtisch "bundeling" genoemde verzamelde stencils, druksels en schrijfsels van *Normaal? Funktioneel?* Bonset blijkt daarin niet alleen een uitgesproken voorstander van NF, maar tevens van een wat hij noemt "echte rationale argumentatie" en een verklaard tegenstander van mij. Mooier kan het niet.

Hij ziet in mij niet ten onrechte het prototype van iemand die vóór het opstel, literatuur, spreekwoorden en gezegden en vanzelfsprekend ook grammatica in het moedertaalonderwijs is. Wat ik over grammatica heb gezegd (in een intern stuk voor de ACLO-M i.o., dat door zijn toedoen nu gelukkig aan de vergetelheid ontrukkt is) heeft, zegt hij "met echte rationale argumentatie slechts de uiterlijke vorm gemeen" (p.118). Dat is al heel wat, vind ik. Maar waarom is die argumentatie niet echt? Ook dat weet Bonset te vertellen. De redeneringen in mijn argumentatie zijn volgens hem "rationalisaties" ten behoeve van "semi-sacro-sancte zaken" die "in het moedertaalonderwijs vaak gegeven worden alleen omdat de leraar gelooft dat het goed is voor de leerlingen". (p.118). Daar kon hij best eens gelijk in hebben.

Elders in *Normaal? Funktioneel?* (p.61) staat wát nu precies "semisacrosancte zaken" zijn en ook nog wat Bonset daar op tegen heeft. Hij heeft, zegt hij "er moeite mee dat met teveel nuancerings en tolerantie semi-sakrosancte doelen legitiem verklaard worden. Spreekwoorden, gedichten, grammatika - gaat Stevens (=Ten Brinke's) tolerantie niet wat ver?"

Eindelijk weten we waar we aan toe zijn: *Gedichten, spreekwoorden en grammatica* zijn, als het aan Bonset ligt, niet toegestaan in het moedertaalonderwijs. Eveneens onwenselijk zijn tolerantie en nuancerings. Waar zou hij al deze kostbaarheden willen laten? Wat de poëzie betreft: een enkele idealistische moderne dichter wil deze zo dicht mogelijk bij het volk hebben; *op straat* bij voorkeur. Dat is schitterend. Maar het houdt niet in dat de gedichten uit het onderwijs weg moeten. Integendeel. Het volk immers raakt hoe langer hoe meer op het onderwijs aangewezen, in het huidige streven naar een *Education Permanente*. Volgens Bonset moeten gedichten, spreekwoorden en grammatica, "semisakrosanct" als ze zijn, uit het onderwijs worden verwijderd. Daarvoor geeft hij geen enkel argument, zelfs geen onecht. Gedichten en grammatica zijn blijkbaar alleen al om hun semi-sakro-sancte status verwerpelijk. Vertaald in onze moedertaal is semi-sacro-sanct *half-heilig*. Met deze gestotterde aanduiding krijgen wij één van de vele halve waarheden te zien die zo kenmerkend zijn voor normaal? funktioneel? geredeneer, en die, zoals iedereen weet nog veel schadelijker zijn dan aperte leugens.

Gedichten en grammatica. Dat zijn de werelden van de dromers, denkers, de kunstenaars en de geleerden. En daar moet het volk, (daar moeten *de leerlingen*), in de ideologie van de normaal funktionele humbug, ver vandaan worden gehouden.

Kunstenaars en geleerden. Wie - in of buiten het onderwijs - hun bestaansgrond en hun scheppingen wenst te elimineren, vormt een bedreiging voor levensnoodzakelijke,

zeg maar gerust *heilige* zaken. Het aan die drang tot eliminatie ten grondslag liggende standpunt is niet vatbaar voor argumenten, aangezien het tevens de vernietiging van de redelijkheid zelf inhoudt. Een argumentatietheorie kan hier niets uitrichten. Tenzij met een weloverwogen *Argumentum ad Hominem*.

Noten

1. Normaal? Funktioneel? Bundeling van een aantal documenten en fragmenten rōnd het gevleugeld begrip 'normaal funktioneel', enz. enz. enz. samengebracht door de afdeling vakdidactiek bij de sectie Nederlands aan de KU te Nijmegen voor de eigen kring, voor de studenten, voor de secties Nederlands in het stagegebied mede ten behoeve van een forumdiscussie, georganiseerd door de afdeling vakdidactiek aan het Instituut voor Neerlandistiek aan de Universiteit van Amsterdam maart 1980.
2. door een deelnemster aan de discussie na afloop van de lezing, Marianne Beelaerts, die ik dank voor haar zeer juiste correctie op mijn contradictiegedachte.
3. Vergelijk ook mijn artikel in het themanummer *Onze Moedertaal van De Gids*, en vooral het artikel van Ida van Heteren daarin. (*De Gids* 143(1980), p. 152-158 en p. 159-167). Zie voort J.H.L. de Vries: 'Normaal-functionalistische moedertaaldidactiek'. *Tijdschrift voor Taalbeheersing* 3 (1981), p. 76-91.